

1. Агаджанян Н.А., Тель Л.З., Циркин В.И., Чеснокова С.А. «Физиология человека». – М.: Медицинская книга, Н.Новгород: НГМА, 2005. – 526 с.
2. Солодков А.С. «Физиология человека». – М.: Олимпия пресс, 2005. – 528 с.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОЇ РЕФЛЕКСІЇ У МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ

УДК: 378

Ли Линь (Китай)

У статті розглядаються особливості професійно-особистісної рефлексії у майбутніх вихователів дошкільних закладів та принципи їх реалізації до проблеми організації самоврядування навчальною діяльністю студентів і методичних можливостей їхньої реалізації.

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО- ЛИЧНОСТНОЙ РЕФЛЕКСИИ У БУДУЩЕГО ВОСПИТАТЕЛЯ

В статье рассматриваются особенности профессионально-личностной рефлексии у будущих воспитателей дошкольных учреждений и принципы их реализации в проблеме организации самоуправления учебной деятельностью студентов и методических возможностей их реализации.

FORVFTION OF VOCATIONAL PERSONALITY REFLECTION OF THE TEACHERS

The article features professional and personal reflection in future teachers of preschool institutions and principles of their implementation. to the problem of self-study activities of students and teaching opportunities for their realization.

Актуальність проблеми. Рішення складних завдань, що стоять перед сучасним дошкіллям, вимагає значного поліпшення професійної підготовки педагогів у системі вищої педагогічної освіти. Необхідна така система підготовки, яка допомогла б майбутньому педагогу, пройшовши через ланцюжок внутрішніх сумнівів, аналізу та оцінки себе та свою діяльність, виробити своє професійне кредо. Таким механізмом професійного становлення майбутнього вихователя нам уявляється професійно-особистісна рефлексія, яка сприяє формуванню у педагогів узагальненого уявлення про професію, зміст і структуру педагогічної діяльності.

Аналіз дослідження. У педагогічній психології та педагогіці проблему психолого-особистісної рефлексії висвітлювалась в працях О.С.Анісімової, Ю.М.Кулоткіної, Л.М.Лузіної, Г.А.Цукермана та ін.

Мета статті. Теоретичне обґрунтування проблеми професійно-особистісної рефлексії у майбутніх і практичних можливостей її реалізації.

Виклад основного матеріалу. З допомогою професійно-особистісної рефлексії вихователь визначає межі своїх можливостей, знаходить знання про свої сильні і слабкі сторони, ймовірні зони успішності та невдач, шляхи самовдосконалення. Таким чином, йде процес самостворення педагога як суб'єкта педагогічної діяльності через співвіднесення своїх можливостей, свого індивідуального досвіду, своєї компетентності з вимогами професійної діяльності, відбувається оцінювання своєї професійної готовності. Розвитку професійно-особистісної рефлексії у студентів перешкоджає орієнтація на навчання «знань», а не засобом мислення, ідеологія культури знання, нормативності, яка примушує в будь-якій ситуації, замість того, щоб діяти (аналізувати, досліджувати, будувати гіпотези та ін.), підшукувати «правильну відповідь» правильність якої визначається зовсім не тим, що він завжди правильність якого визначається зовсім не тим, що він завжди ширший, а тим, що спочатку кваліфікований як правильний. Перешкоджає розвитку рефлексивної здатності у ВНЗ і стереотипність дій: студент не вміє зупинитися і подивитися на себе з боку, усвідомити мотиви, способи досягнення цілей і сенсу самих цілей. Тоді як В. О. Сластьонін у своїх дослідженнях підкреслює, що сучасний педагог поставлений перед необхідністю вирішення актуальних і складних психолого-педагогічних завдань: аналітико-рефлексивних, конструктивно-прогностичних, організаційно-діяльнісних, оціночно-інформаційних, корекційно-регулюючих [1: 91].

Здатність майбутнього вихователя до професійно-особистісної рефлексії є властивість особистості аналізувати педагогічну діяльність як процес вирішення завдань, що виявляється в сукупності рефлексивно-перцептивних умінь проектування змісту форм своєї діяльності та діяльності учнів, в організації і реалізації цього проекту спільної діяльності, в оцінюванні досягнутих результатів і визначенні напрямів подальшої роботи з виховання і навчання учнів. Керуючись цим визначенням, ми прийшли до необхідності добору адекватних теоретико-методологічних засобів для формування даного феномена у студентів - майбутніх вихователів.

Найбільш доцільним в професійно-освітньому полі формування професійно-особистісної рефлексії нам уявляється використання діяльнісного підходу. Формування професійної рефлексії у межах діяльнісного підходу сприяє управлінню розвитком діяльності, що потребує синтезу знань, стосовно ситуацій спілкування і взаємодії з людьми, культурою, природою, світом, самим собою. Діяльнісний підхід орієнтує на вивчення професійної діяльності вихователя, діяльності дошкільника, на виявлення їх структур, умов формування, типів орієнтовної основи дії і т. д. Діяльнісний підхід, реалізований в контексті життєдіяльності конкретної особистості, що враховує її життєві плани, ціннісні орієнтації і всі інші параметри суб'єктивного світу, за своєю суттю є особистісно-діялісним (Є. М. Степанов, Л. М. Лузіна).

Екзистенційний підхід до формування здатності майбутнього вихователя до професійно-особистісної рефлексії характеризується акцентуванням уваги до внутрішнього світу людини, ціннісно-сенсової сфери його свідомості. Як основне завдання організації педагогічної діяльності даний підхід визначає стимулювання саморозвитку студента на основі його рефлексивної оцінки ситуацій, спеціально створюваних педагогами. У межах нашого дослід-

ження є можливість розглядати педагогічні ситуації як події і наділяти їх у професійно-рефлексивний супровід, щоб такий вид діяльності, як необхідний, поступово проникав у ціннісно-сенсову сферу свідомості вихователя. Екзистенційний підхід орієнтує на розуміння себе та інших, на пошук сенсу свого існування, а отже, й на осмислення професійної діяльності, з якою пов'язана велика частина життя людини. У межах цього підходу досліджуються різні форми внутрішньої зумовленої активності (самовиховання, саморозвиток, самоорганізація, самоосвіта, саморегуляція, самоуправління).

Відповідно до методологічних положень про те, що здійснення того чи іншого підходу в освітній практиці передбачає одночасне застосування набору процедур і прийомів, формою і умовою реалізації відповідних принципів, нами обгрунтовано принципи формування здатності до професійно-особистісної рефлексії у майбутніх вихователів.

Принцип поетапності. Поетапне формування професійних знань і умінь, як підкреслює В.Бездухов, означає не тільки послідовність в їх оволодінні майбутніми вихователями, а й їх збагачення, яке відбувається на основі концентричного розкриття теоретичного матеріалу в навчальному процесі та поступового ускладнення діяльності студентів у різних організаційних формах навчання, під час педагогічної практики [2: 49].

Принцип рефлексивної спрямованості. Сутність цього принципу полягає в тому, що рефлексивні процеси буквально пронизують педагогічну діяльність. На думку Ю. Кулоткіна і Г.Сухобської, вони проявляються в процесі практичної взаємодії педагога з дітьми, коли педагог прагне адекватно розуміти та цілеспрямовано регулювати думки, почуття і вчинки дітей; в процесі проектування діяльності дошкільників, коли вихователь розробляє мету навчання і конструктивні схеми їх досягнення (з урахуванням особливостей дитини і можливостей їхнього просування в розвитку); у процесі саме аналізу та самооцінки викладачем власної діяльності і самого себе як її суб'єкта [3: 73].

Принцип фундаменталізації знань (практичної спрямованості) передбачає зв'язок теорії і практики, виділення необхідних фахово-практичних знань, розширення обсягу прикладних педагогічних умінь і навичок. Процес формування здатності вихователя до професійно-особистісної рефлексії повинен не тільки забезпечувати діалектичну єдність змістових і операційних сторін мислення і діяльності майбутнього педагога, але й підказувати йому шляхи самостійного збагачення цієї єдності. Дія цього принципу проявляється у встановленні зв'язків між знаннями й уявленнями студентів про професійно-особистісну рефлексію, а також мотиваційними настановами, які забезпечують прояв особистісного ставлення до цих знань.

Принцип діалогічності як обмін духовно-особистісними потенціалами навчати і навчатися, завдяки якому виробляється мислення дітей «від себе», їх участь у заняттях «всією своєю індивідуальністю» (М. Бахтін), коли «через інших ми стаємо самими собою» (Л. Виготський). Діалог, як зазначено Ю. Кулоткіним, є обговорення достатньо суперечливою і навіть спірною проблемою; це обмін сенсами (індивідуальними точками зору) з приводу розв'язуваної проблеми, в результаті якого утворюється єдине сенсове поле, що дозволяє зрозуміти і саму проблему, і один одного [4:320].

Окреслені підходи і принципи визначили добір технологій навчання (розвиваюча, знаково-контекстна) з відповідними методами, засобами і формами навчання, що склало основу змісту діяльності викладача виші з формування здатності майбутнього вихователя до професійно-особистісної рефлексії. Були виділені позиції технології розвивального навчання: проблемність навчання як умова мотивації; усвідомлення студентами процесу навчання (свідомість, звернена на свою діяльність); аналіз спостережень (здатність до розумових дій); навчальна діяльність як діяльність з самозміни; виділення в структурі навчальної діяльності чотирьох компонентів - навчальної задачі, навчальної дії, дії контролю і дії оцінки. Позиції технології знаково-контекстного навчання: трансформація навчальної діяльності у професійну; моделювання у формах навчальної діяльності студентів професійної діяльності фахівця, системи його професійних функцій, проблем і завдань, розвиток здатності студентів оволодівати професійною діяльністю.

Реалізація зазначених вище підходів, принципів, технологій навчання в процесі формування здатності майбутнього вихователя до професійно-особистісної рефлексії здійснювалася у відповідних формах, видах, засоби й методи навчання (лекції, семінарсько-практичні заняття, педагогічна практика, педагогічні ігри, імітаційно-ігрове моделювання, методи навчального діалогу та навчальної дискусії, проблемний (сценарний, позиційний) метод навчання, рефлексивний тренінг та ін.).

Формування здатності майбутнього вихователя до професійно-особистісної рефлексії може бути успішним при наявності низки умов: спрямованості змісту навчальних дисциплін психолого-педагогічного циклу і педагогічної практики на формування даної здатності; використанні різних форм і методів навчання, які формують у студентів систему знань про професійно-особистісну рефлексію і забезпечують оволодіння сукупністю умінь; створення рефлексивно-освітнього середовища.

Висновки. Знання і практика, які наповнені рефлексивним змістом, породжують якісно нову освіту і професійну підготовку вихователя, наповнену особистісним змістом. Професійно рефлексуючий вихователь - це людина, яка аналізує, досліджує свій досвід, це «вічний учень своєї професії» з невтомною потребою до саморозвитку та самовдосконалення [5: 173].

Література

1. Сластенин В. А. Формирование личности учителя в процессе его профессиональной подготовки / В. А. Сластенин. - М., Просвещение, 1976. — 352 с.
2. Бездухов В. П. Система подготовки студентов к нравственному воспитанию школьников / В. П. Бездухов. - Самара, 2002- 216 с.
3. Кулоткин Ю. Н. Ценностные ориентиры и когнитивные структуры в деятельности учителя / Ю. Н. Кулоткин, В. П. Бездухов. - Самара, 2002.- 337 с.
4. Мышление учителя: личностные механизмы и понятийный аппарат / Под ред. Ю. Н. Кулоткина, Г. С. Сухобской. - М., 1990. — 242 с.
5. Дьюи Д. Психология и педагогика мышления / Д. Дьюи. М., 1997.